NOVICE
kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj IX. V sredo 21. velkiga travna (poznoživna) 1851. *List 21.*

Gorska žena in radovednost ženska.

(Pravlica po nemškim.)

Od starodavnih časov žé
Prebiva v tamni gori strah
V podobi majčkine žené;
Jo gorsko ženo kliče vsak;
Po gojzdu semtertje mi hodi,
Nikómur vljudna nič ne škódi.

Prišlà je tjekaj v gozd enkràt
Uboga žena rúdarca
Suhljádi po germéh iskàt,
Ker jo je reva stískala,
Ko išče v misli zatopljena,
Se jej pridruži gorska žena.

Se vstraši žena, obledí,
Pomiga ji pritlíkovka;
»Ne magaj« — tak ji govorí —
Da tare, vém, te révšina,
Zatoraj sim prišlà za tabo,
Da te obúp ne vnese sabo.«

»Ná! klopčič préje, motaj ga,
Brez konca je, mu konca ní,
Ko tek je tira solnčniga,
Te živil bo do konca dní;
Pogledati le v sredo vari,
Če ne, te reva spet udari.«

Motati žena urnih rok
Na motovilo koj začnè,
Redí se motovila krog,
Al klopčič zmir enák si je,
In pridno rudar'ca siróta
Od jutra do večéra móta.

Prešlà je kmalo revšina,
Že mirno leto tud miní,
Pa rudar'ca omagala
Pod silo je zvedávosti,
In dalje mogla ni sterpéti
V klopčiča srédo se ne ozréti.

Zabode v sredo iglico,
Kar klopka konc prikaže se. —
Ah kak se je razlégalo
Po hiši njeno tarnanje!
Z rokama, ah, kakó je vila,
Želela skor, da b' mertva bila!

Ko trenìl bi, pritlikovka
Pred ženo vstopi se nakràt:
»Ker srečo si zaprávila,
Pa pojdi zopet derv iskàt.«
Poteče klopčič, več ne mota,
In rudarca je spet sirota.

Moja navada

v slabo zemljo sadne drevesa saditi.

Ker je v mojim kraju in skorej v celi okolici večidel pusta, pešena in kamnitna zemlja, sim primoran sadne drevesa večkrat v slabo, kot v dobro zemljo, saditi. Pri sadenji dreves sim se po naslednji šegi, ktera se mi je do zdaj prav dobro poterdila, ravnal.

Sadim drevesa takole:

1) Če sim mislil drevesca jesen saditi, sim kmalo po košnji otave za nje jame skopal. Če sim jih hotel pa spomladi saditi, sim jame že o jeseni kopal. To je za to dobro, ker izkopana zemlja po tem takim dalje časa na zraku, soncu in dežji leží, da se jako zrahlja in rodovitnosti izpod nebja napije.

2) Jame skopljem, kar se da, plitve, 1 čevelj globoke, 3—5 čevljev pa široke, da so plitvim skledam ali dlani človeške roke podobne.

3) Rušine odrežem tako globoko, dotlej njih korenine sežejo, ter jih na stran denem. Pervo zemljo, tikama pod rušinami denem posebej na stran, ker je bolji od spodnje, ktero tudi posebej na drugo stran položim. Ko je jama skopana, denem rušine berž na dno, tode narobe, ter jih precej dobro pomandram (potlačim). In tako pustim jamo, dokler pride čas drevesa saditi, prazno. Posebno dobro je tudi za drevesa, če se v jame, dokler so še prazne, nekoliko dobro podelaniga gnojá potrosi; dež spera gnoj in njegova gnojnica se iz njega v globino oceja. Ta gnoj se mora pa, ko se drevesca sadé, zopet iz jame pobrati.

4) Kader drevesca sadim, pa takole ravnam: Najpred zataknem kol sred jame, potlej posujem nekoliko boljši zemlje po rušini, in na njo postavim drevó, ktero sim v to jamo namenil, ga h količu, tode ne pretesno, privežem, de se lože s zemljo vred ponižati in vsesti zamore. Z ostalo bolji zemljo (če nimam posebno dobre pri rokah) korenine, ki jih z roko lepo razprostim, skerbno zasujem, in sicer takó, da nič prazniga in votliga med koreninami ne ostane. Na to zasujem jamo poverh s tisto zemljo, ki sim jo nazadnje iz jame vergel, in napravim okrog drevesa jamelček, da se deževnica ali scer voda, s ktero drevó zalivam, ne oceja, ampak krog drevesa ostane.

5) Ako pa suho vreme nastopi, se morajo drevesca pogostama zalivati, zató ker so plitvo posajene, se tedaj tudi hitreje posušé, kakor take, ki globoko stojé, in ker je zemlja okoli njih še rahla.

6) Drugo jesen si oskerbim, če je le moč, pepéla, dobre perstí ali pa prav podelaniga gnoja in ga posujem po rušini okrog drevesic, pa ne tikama drevesa, ampak bolj krog njih, po rušini, ga podkopljem precej globoko, tode pri tem delu pazim, da se korenine ne poškodjejo; po tem takim je zemlja okrog drevesca zrahlana in pognojena, korenine nimajo samo v jami, ampak tudi zunej nje rahle persti in ži-

veža dovelj, kar jim prav dobro tekne, in zato rastejo kviško, da je veselje. Tako pognojenje in zrahlanje perstí je in bo drevesam vselej prav dobro, torej tudi v poznejih létih. Kar se pri omenjenim prekopanji perstí okrog dreves manj sená, toliko več se pa otave, nakosí.

Po ti šegi sadim in obdelujem svoje drevesca že več lét; one rastejo veliko hitreje in se obrašajo veliko boljši kakor druge, ki sim jih poprej sadil. Zato pa tudi to ravnanje vsacimu živo priporočim.

Neko drugo skušnjo sim o jeseni léta 1849 s hruševimi peškami napravil. Nenadama naletim pod neko drobnico (wilder Birnbaum) na prav veliko sadú; debele so bile te hrušice kod srednji želod, peške v njih lepo černe in popolnama, ali silo majhne. Nabral sim jih bil dovelj in o jeseni na vert vsejal. Drugo léto so mi čversto in po čevlji visoke zrasle, med tem ko so deblica druzih pešká manjši in tudi šibkejši ostale. Nadjam se, da bojo drevesa po njih terdnejši in stanovitniši.

Jožef Tanše.

(Mittheil. u. Geg. d. L. u. Ind. Kärntens.)

Ali zares naši kmetovavci ne morejo brez hoje za nasteljo izhajati?

Spisal nadgojzdnar Megušer.

(Konec.)

Ako bi se tedaj žito povsod visoko nad sternjem žélo, ostalo sternje pa s kôso posekalo, bi dalo to dovelj slame za klajo pa tudi za steljo, — ako bi se ti slami pridevala tudi tista hoja, ki se v dobro gleštanih gojzdih od poredama sekane jelovine pridobí, — ako bi se za steljo spravljalo listje in mah, tisto germovje in plevél, ki ga v gojzdih in na polju ne manjka, in bi se zraven tega suha pèrst pametno za steljo rabila, bi si po vsim tem pridobili kmetje toliko stelje, kolikor je potrebujejo, in treba bi ne bilo, gojzdam brez konca in kraja hoje ropati in jih na to vižo pokončati. Pod potrebno steljo pa zapopadem jez toliko stelje, da živinske ognjuske (gnoj in scavnico) va-se potegniti zamore in živina na suhim leží.

Kar je stelje od več, da scer veliko gnoja, pa tak gnoj je brez močí. Preveč nastelje ali pa premalo, oboje je znamnje slabiga gospodarstva.

Tudi vé vsak umen kmet, da po tem, kakor je hlev zidan, se ravná večí ali manji potreba stelje, — kakor se pa živina kermi (futra), se ravná obilost in lastnost gnojá.

Ako se hlev tako napravi, da se gnojnica lahko odceja in v jamo steka, se ne bo potrebovalo toliko stelje. Ali škoda! da naši hlevi so večidel grozno nemarno napravljeni.

V slabo napravljenih gnojniših je velika nadloga naših kmetij iskati in da po vsim tem kmetam stelje manjka. Nikjer ni praviga gospodarstva; zlasti pa naši kmetovavci skoraj nič ne vedó od tega, kako neizrečeno dobra je za steljo suha perst (naj bo ilovka, lapor ali kakošna druga), ktera je v marsikterih deželah, kjer stelje manjka, kmetam edina stelja.

Naj bi se je tudi naši kmetovavci poprijeli, in sploh tako ravnali, kakor sim tukaj svetoval — in prepričali se bojo: da ni res, da bi naši kmetje brez hoje za steljo shajati ne mogli.

Kmetijske skušnje.

(*Da se senó (mèrva) ne spari in ne spridi*), priporočuje tudi eden nar imenitniših angležkih kmetovavcov po dolgoletnih skušnjah, kar so že mnoge skušnje poterdile; on pravi: ako je med košnjo deževati začelo, da se ni moglo senó popolnama suho domú spraviti, ali če je senó iz močirnih senožet, dobí zoperen duh in se spridi, da ga živina ne jé rada in ji škodje. To odverniti naj se tako senó osolí — na 2 centa vzame on po tem ali je senó bolj ali manj slabo, 8 do 25 funtov solí; živina tako poboljšano senó rada jé in tudi zdrava ostane. Solí naj se pa v posamesnih legah, med eno in drugo lego sená naj se položí ena lega suhe slame. Sol, kakor je znano, vleče mokroto sená nase in storí, da se ne spari. Slama potegne okús (žmah) sená in solí na-se, in s senam vkup zrezana, je prav dobra klaja za živino.

Národske staríce.

Dvanajsti list.

Ljubi moj Jože!

Zadnjič sim Ti pisal od Ilirije v pervim ali ožjim pomenu. Danes Ti pa pišem od Ilirije v drugim ali širjim, in od Ilirije v tretjim ali najširjim pomenu. Ilirija v drugim ali širjim pomenu je obsegla, po današnje reči, Horvatijo, Istro, Dalmacijo, Slavonijo, Bosno, Serbijo, Krajnsko, Štajarsko, in en kos Ogerskiga. Herodot je tudi Henete k Ilirii štel, ktere je pa v dvoje delil: eni so bili v zapadu od Jadranskiga morja, drugi pa v severnim iztoku, in zadnje je on k Ilirii štel. Dandanašnji se pervi Heneti imenujejo Venečanje s svojo deželo; drugi smo pa Slovenci Vendi, po nemško Windische. Ilirija v tem pomenu se je stegala v jugu do Tavlantiov, to je, Doljancov blizo Apollonie. Ilirci, da dalje še od Ilirije v širjim pomenu govorim, so bili Grekam tisti — kakor Appian pričuje — ki so nad Makedonijo in Tracijo od Chaonov in Thesprotov ob reki Istri stanovali. To je bila dolgost te cele dežele; nje širjava je bila pa od Makedonije do Traških gór, do Panonije, do Jaciga morja, in do Planin, kar znese pet dni hodá. Dolgost je bila pa trikrat tolika, kakor Greki pravijo. Ko so bili Rimljani to deželo premerili, so jo najdli 6000 ogradov dolgo in 1200 široko. — Ilirijo v širjim pomenu so delili od Raše do Drine v divjaško; od Drine do Keravnskih gor v greško. Divjaška Ilirija je obsegla Japidijo ali Zapudje ali po današnje reči Goriško, Teržaško, notrajnje Krajnsko in tudi Istro, dalje Liburnio ali Livorno, to je, primorje od Senjske Reke do Dalmacije, in zadnjič tudi Dalmacijo. Greška Ilirija je spadala k Makedonii in se zdaj imenuje Arbanas. Ta Ilirija je segala od Dalmacije do Keravnskih gor. Jezero Lychnites jo je od Makedonije delilo.

Ilirija v tretjim ali naj širjim pomenu. Appian pravi, da Rimljani niso samo Keltov, Skadarcov, Medov in Dardanov k Ilirii šteli, ampak tudi Panonce, ki so dalje stanovali, tudi Rečane (Retios), Noričane, evropejske Muže, in vse tiste, ki so na desni strani Istra stanovali. Dalje so še Appianove besede: „Kakor Rimljani Helene od Grekov razločijo, tako tudi te vsake posebej drugači imenujejo, sploh pa vsim Ilirci pravijo. In kdo so še vse Ilirci, ni dognano; ampak od izvira Istra do Černiga morja (Pontus Euxinus), kar Rimljanam harač plačuje, se imenuje, da je Ilirsko.“

Ljubi moj prijatel! Ko sim Ti sploh od Ilirije in od nje razdeljenja govoril, Ti mislim zanaprej pisati zlasti od zgornjiga dela Ilirije v drugim ali širjim pomenu vzete. Letá gornji del Ilirije je obsegal dežele, kterim dandanašnji ob kratkim Slovenija pravimo. Zgornja Ilirija ali Slovensko bo dom večiga dela mojih narodskih staric. Bog te obvaruj.

Tvoj stari prijatel Benkov Tone.

Novićar iz slovenskih krajev.

Iz Gorice 10. t. m. Nadjamo se, da bo Slovencam na Primorskim, ki so zmirej zanemarjeni bili,

jasneji prihodnost zasijala; zlasti, ker se na slovenski okrajni za omiko ljudstva kot pervo podlago dušniga in telesniga blagostanja z vpeljanjem šol vedno bolj skerbí. Tako so se v zadnjih letih v Dolinski fari po hvalevredni prizadevi visoko častitiga g. Jož. Kovačiča, bivšiga tehanta in sedanjiga c. k. šolskiga nadzornika v Terstu, dve učilnici vtemelile. V Boluncu je g. Jernej Brence, nedeljski kaplan in učenik, v djanju pokazal, da je le iz ljubezni do otrok te teške opravila na-se vzel. V Podgorjah si g. Martin Poklukar, kaplan in učenik, nadušen za občinsko dobro, nevtrudljivo prizadeva, da bi kmetje veliki namen in prid šole spoznali, in tako svojim otrokam tisti zaklad prigotovili, ki se celo življenje rabiti more in nikoli ne vsahne. Slava takim možem, kteri zraven duhovnih opravil se težavne izreje otrók ne ogibljejo, ampak prepričani, da le poduk in omíka zamoreta dober sad donesti, se z vso močjo trudijo za dosego tega imenitniga namena.

Novičar iz Ljubljane.

O pondeljk so se zopet začele očitne porotne sodbe v Ljubljani, ki bojo do 6. prihodnjiga mesca, terpele. Začela se je porota z Blažem Dolinarjem iz Staniš, Loške sodne okrajne, ki je obdolžen ropomora in tatinstva, poklicano je 30 prič, za njegoviga zagovornika je g. dr. Kavčič izvoljen, — ta obravnava bo 3 dni terpela; — 22. 23. in 24. maja pride Janez Polc, po domače Kapnik iz Grabč Radoljške sodne okrajne na versto, obdolžen umora, posiljenja in tatinstva, prič je 20, zagovornik je g. dr. Ahačič, (nadjati se je, da ta porota ne bo očitna); — 26. in 27. maja bo sojen Anton Nograšek, po domače Kušmiha, iz doljnih Strajn, Kamniške sod. okrajne, obdolžen ropa in poskušeniga tatinstva, prič je 5, zagovornik g. dr. Napret; — 28. maja pride na versto Janez Sablič iz Reke zavolj hudodelstva tatvíne, 2 priči, zagovornik g. dr. Rudolf; — 30. in 31. maja bosta stala pred sodbo Jožef Mihevz in Tomaž Pristopnik, obdolžena hudodelstva tatvíne, in ž njima vred kakor deležniki tega hudodelstva Urša Sakavšek, Janez Pristopnik, Jože Čuden in Jože Kušar; prič 5, zagovornika bosta g. dr. Zwayer in g. dr. Merk; — 2. in 3. rožnika bo stal pred sodbo Andrej Monfreda, gruntar iz spodnje Zadobrove okolice Ljubljanske, obdolžen hudodelstva uboja; priče 4, zagovornik g. dr. Napret; — 4. in 5. rožnika pride na versto Jakob Starman iz Vaš, stanujoč v Goloberdu okolice Ljubljanske, zavolj hudodelstva uboja; prič 5, zagovornik g. dr. Rak. Predsednik te porote je g. Kozjek, svetovavec c. k. deželne nadsodíje v Celjovcu; pri 6 obravnavah bo g. dr. Kaiser žl. Trauenstern postave zastopnik, pri eni pa derž. pravdnika-namestnik g. Kaprec. — Začela se je porota o pondeljk s tem, da so bile priče za 1. obravnavo izvoljene in v prisego vzete; po tem je bral g. deržavni zastopnik imena tistih porotnikov, ki poklicani v poroto niso prišli, in je g. sodnikam predložil, da naj se vsak teh zamujencov po postavi kaznuje, in scer z oziram na to, da vsi danes poklicani so se še le pervikrat te zanemare okrivičili, vsak z 25 gold. Porote so, kar bi imel še vsak spoznati, imenitna naprava, in porotnik biti, je častno in važno opravilo, kterimu se ne sme nihče po nemarnosti odtegniti, ker postava tako veleva. — Pervi, ki tabart pred sodbo stojí, je Blaž Dolinar, 36 let star človek kmečkiga stanú; na obrazu se mu že bere, da mora prav prekanjen človek biti, česar tudi popis celiga njegoviga življenja priča. Obdolžen je, da je 2. junija lani nekiga živinokupca umoril in ga potem za 1400 gold. obropal. V neki gostivnici v Loki se je nek soznanil s tem kupcam in mu je rekel, da mu v svoji vasi vé za posebno lepo kravo; kupec gré tjè, ali tam ne vedó od nobene krave na prodaj, — vernivšiga od tod je — kakor sum gré — v bližnjim gojzdu pričakal, ga ubil in obropal. Gotovo je, da čez neke dni so kupca v gojzdu mertviga in obropaniga našli, — tudi je gotovo, da je Dolinar potem veliko denarja imel i. t. d. Na vprašanje: od kod je denar dobil, pravi, da ga je zakopaniga tù in tam našel. Kar priče zoper njega taciga govoré, kar služi v poterjenje imenovaniga hudolelstva, on prederzno tají. Včeraj so bile še zmirej priče zasliševane in spričevanje zdravnikov zastran ubitiga. Danes pride sodni dan za-nj. — Kar smo že pri poslednjih porotah pozimi rekli, da poslušavci zadej le malo od tega razumejo, kar se gori govorí, moramo sedaj poleti še bolj poterditi, ker vedno memo porotnice derdrajoči vozovi pretiho govorjenje zgorej še bolj glušijo. Kolikor smo dosihmal slišati môgli, govorí g. predsednik gladko slovenski jezik. — Naš nepozabljivi roják, slavni misionar g. Franc Pirc, od kteriga že dolgo nismo nič zvedili, je pisal te dni g. F. Šmidtu in vredniku Novíc iz Arbrecroche v Indii, od kodar svoje misionske opravila opravlja. S serčnim veseljem smo sprejeli njegov dopis od 13. marca t. l., v kterim nam naznani živo radost nad Vertovcovo „kemijo“ in „Novícami,“ ktere smo mu po g. Šmidtu poslali. „Nikdar — pravi — me še niso nobene bukve tako razveselile, kakor te, ne le zastran njih zapopadka, na vse strani koristniga, temuč tudi zastran jezika v mnogoverstnih rečéh že tako omikaniga, de se, z oziram na tisti čas, ko sim jez svojo ljubo domovíno zapustil, temu ne morem dosti prečuditi, kako močno so gosp. pisatelji slovenski jezik izobražili. Le žal mi je, de se zavolj mnozih opravkov v daljni ptuji deželi tudi jez ne morem pridružiti domorodnim pisavcam, in de sedaj ne morem nič druziga storiti, kakor Očeta luči za blagoslov tako slavniga in občno koristniga početja goreče prositi in se veseliti nad obilnim sadam, ki iz tega izvira za blagostanje moje drage domovine.“ — Še eno veselo novíco zamoremo danes svojim častitim bravcam naznaniti, namreč da nas je te dni naš prečastiti domorodec iz Cerkna, dozdaj avskultant pri c. k. deželni sodíi v Terstu, g. dr. Anton Rojc obiskal — na poti v Zagreb kot izvoljeni c. k. redni profesor kazenskoga prava na c. k. pravoslovni Zagrebški akademíi. Veselilo nas je osobito slišati, da po dovoljenji slav. ministerstva bo smel g. dr. Rojc svoj predmet tako dolgo v slovenskim jeziku učiti, dokler ne bo zmožen ga v ilirskim jeziku razlagati. To ne bo dolgo terpelo, ker novi g. profesor, vedno iskren Slován, že sedaj ilirsko narečje popolnama razume, in si ga bo o kratki dobi tudi za javno učenje popolnama prilastil, kar bo tolikanj lagleje, ker v tehniških izrazih si nista ilirski in slovenski jezik — koléna ene matere — dosti navkriž. — Ravno beremo v „Südslawische Zeitung“ dopis iz Dunaja 12. maja, ki pravi: „Veselí nas, za gotovo povedati, da ravno sedaj na nasvèt g. general-prokuratorja na vse deželne sodije Krajnskiga in Koroškiga ministerski naukaz gré, po kterim morajo preiskavni sodniki prihodnjič vse zapisnike v slovenskim jeziku pisati. Po tem novim ukazu je poprejšnji ukaz, ki je nemškutarii vso oblast v roke dal, srečno overžen i. t. d.“ Močnon as bo veselilo, ta ustavni ukaz brati — vunder smo zastran že tolikrat spremenjenih ukazov zastran zapisnikov že taki neverni Tomaži, da bomo popolnama še le takrat veseli kadar bomo ta ukaz brali. — Ker se je g. Ambrož pred nekimi tedni za namestnika poprejšnjih podložnih kmetov pri deželni oprostivni komisíi prostovoljno odpovedal, je bila včeraj nova volitev, h

kteri je prišlo vsih 20 volivcvv (clo nobedin ni zaostal), ki so z veliko večino glasov, namreč 16, zopet g. Ambroža za svojiga namestovavca izvolili. To očitno veliko zaupanje je g. Ambroža določilo, da je imenovano namestništvo zopet prevzel. — Po razglasu ministersva pravosodja od 12. maja je g. dr. Alb. Merk za cesarkiga doktarja (advokata), v Krajnji izvoljen, — za notare pa so izvoljeni: s sedežem v Ljubljani: g. dr. Janez Oblak in g. dr. Jožef Orel; s sedežem v Kamniku: g. Janez Supanc, sedej c. k. komisar v Trebnim, — s sedežem v Vipavi: g. Alojzi Mulaj, sedaj c. k. komisar v Postojni, — s sedežem v Kerškim mestu: g. Karl Kallmann, sedaj inspektor pri Krajnskih stanovih, — s sedežem v Ribnici, g. Matevž Logar, bivši okrajni sodnik. — Perve Ipavske česnje smo vidili 20. t. m. v Ljubljani na prodaj, — skorej pozneje, ko druge leta. — Ravno pri sklepu današnjiga lista (ob šestih zvečer) je začel v Ljubljani sneg precej naletavati; vender ga ni nič obležalo.

Novičar iz mnogih krajev.

V deržavnim zakoniku stoji cesarski patent od 15. tega mesca, kteri naukaže nektere ravnave, kako se imajo denarne zadéve našiga cesarstva v red djati: 1) deržavni papirni denar, kar ga je po kurzu na silo med ljudmí, se ne sme čez 200 milionov goldinarjev pomnožiti; 2) cesarski naukaz od 28. junija 1849, da se Dunajska banka ne sme vpotrebovati, da bi za deržavne potrebe izdajo bankanot pomnožila, se mora tudi prihodnjič zvesto spolnovati; 3) ker je resnična volja cesarjeva, da se ima sčasama vès na silo izdani deržavni papirni denar nazaj potegniti, je cesar ukazal, da se dela, ki v poravnavo tega segajo, morajo kar je nar bolj mogoče hitro dokončati in storjeni sklepi v dosego tega namena mu kmalo predložiti. — Cena zlata in srebra je te dni zlo padla; cena cekinov je bila 17. maja 32, srebra 28. — Naš cesar, car Ruski in kralj Pruski se bojo snidili 29. t. m. v Olomucu, kjer bojo ostali 8 dni, in se pogovorili zastran združeniga poravnanja sedanjih negotovih evropejskih zadév. O tem času se bo okoli Olomuca 30000 vojakov avstrijanske armade zbralo. — Nadvojvoda Janez se je podal s svojo gospó in sinam v Meran na Tiroljsko, kjer se je 18. dan t. m. slovesno streljanje iz cele dežele zbranih strelcov začelo, za ktere je nadvojvoda visoke darila postavil. — Ker se je med ljudi, ki poleg telegrafa prebivajo, kriva misel zaplodila, da je bakreni drat telegrafa pohištvam zavolj strele nevaren, je razglasilo telegrafno vodstvo prav jasen poduk, v kterim dokaže, da je bakreni drat telegrafa le še odvodnik, da v bližnje pohištva ne treši, ker strelo na-se vleče — Po tem kar se iz Banata in Sirmije v Horvaških časnikih bere, stoji ondi polje tako lepo, da se sme prav bogata letina pričakovati, zato je žitna cena, čeravno je kupcov veliko, poslednji čas na pol nazaj šla; banaško kibljo, ki je pred nekimi tedni 16 gold. slabiga denarja veljala, ponujajo sedaj po 8 gld. — Dokler ne pride nova postava za lov (jago), bojo prišle nektere začasne postave, kako se imajo lovi v najém (štant) dati, namreč najemšina mora nar manj 6 let terpeti; vsak, ki ima pravico na lov iti (jagati), bo dobil opravičivni list, kteriga je dolžan, žandarju pokazati, ako ga za-nj popraša; zamudne županije se zamorejo primorati, da svoje lovstvo v red spravijo. — Županijam, ki bojo prihodnjič davke pobirale in vradijam odrajtovale, se bo podal razumljivo napravljeni navod tega opravilstva. — Železnico na Semeringu (na gori med Avstrijanskim in Štajarskim) dela sedaj okoli 13,000 delavcov. — Namesto g. dr. Kleeman, na je dosedanji vodja Mariborskiga gimnazija, g. Miroslav Rigler, za nadzornika Štajarskih, Krajnskih in Koroških gimnazij izvoljen.

Smešnica.

Krajnski jezik in krajnski kraji so mnogim ljudém, ki se clo učene štulijo, neznani! Kakor jih je veliko, ki ne vedó, da krajnski jezik je slovenski jezik, tako so tudi naše mesta in naši kraji večidel na Koroškim. Ljubljana na Koroškim! Žužemberg na Koroškim! Novomesto na Koroškim! clo Sava na Koroškem! Taka tàma je še v glavi nekterih modrijanov v letu 1851!!

Slovenske besede

v Liburnii (Istrii nabrane.

Vehica Augendeckel, — omejak eingemauertes Stück Acker, — grajan Stadtbewohner, — izgrebice Werg, — lancun Leintuch, je slovensko od lan, — svaža Bilderrahmen, (svezati), — klesar Steinmetz, — podmerati untertauchen, — podmerač Taucher, — čoka, kloka Kirchenluster, — nevera Sturm, neverin Sturmwind, — huntati durch die Nase reden, — huntalo der so redet, — kapla mu je pala der Schlag hat ihn berührt, — klač Glockenschwengel, — naradovati se gratuliren, — pačuhati pfuschen, — pačuharija Pfuscherei, — majtavina Schwindel, — jakevati se sich um die Stärke probiren, — tučak Mörser, — trusnat korpulent, — čmar Milz, — bratjenik einer aus der Bruderschaft, — razkup Verfall des Kaufkontraktes, — naspol auf Hälfte des Ertrages, dann: spolovar, spolovina, — vuna grintavica Frühwolle, — vuna postrižna Spätwolle, — ovce murice Melkschafe, — ovce sterple gelte Schafe, ovce jerušice junge Schafe.

Pogovori vredništva.

Gosp. Podgrivarskimu: Radi bi po Vaši prošnji naznanili kako s živino ravnati, kteri se je v kakošnim delu kamnje zaredilo, da, kakor pravite, so o Vaši okolici ob kratkim trije voli zastran kamnička poginili, — ali kamnje in kamnički se zaredé v mnogoverstnih delih trupla; treba je tedaj, da nam naznanite, kje je bil kamen? — Dalje prosimo možé po deželi, da bi nam hotli iz mnogih krajev na znanje dati navadne (pa tudi manj navadne) slovenske imena posamesnih delov obojnih živinskih spolovíl (Sexualorgane) in porodnih iztréb, ker zlasti v tistim imenitnim delu živinozdravništva, ki bo zapopadel poduk: kako o porodih živine pomagati, bomo potrebovali po slovenski deželi navadnih imén. Naznanjeno nam je že tudi bilo, da na Štajarskim beseda porod za »Geburt« pri živini ni v navadi, pa po nesreči smo založili tisti dopis, — prosimo tedaj da bi se nam to še enkrat naznanilo.

Navod

za spisovanje županijskih zbornih zapisnikov.

Že v 1. listu Novíc obljubljeni izgled: kako naj se zapisniki ali protokoli županijskih zborov ali skupšin pišejo, da bo prav, — podamo častitim bravcam danes, misleči, da ne pridemo prepozno, akoravno smo se v tem nekoliko zakasnili, ker še ni davnej, kar smo zavolj tega vnovič naprošeni bili.

Preden pa tak zapisnik, ki nam ga je naš v teh rečeh izverstno zvedeni župana-namestnik g. Ambrož za Novíce podal, v izgled damo, se nam potrebno zdí, nektere besedice zastran spisovanja tacih zapisnikov sploh omeniti.

Vsaki redoljubni gospodar si važniši rečí svojiga go-

gospodarstva zapisuje, da ima vedno pregled vsiga. Županija je veliko gospodarstvo, za ktero je župan z izvoljenimi odborniki odgovoren. Tolikanj bolj je tedaj potreba, da se tukaj vse zapiše, kar to gospodarstvo zadéva.

Skupšine župana z odborniki so zlasti zavolj tega imenitne, ker se tukaj županijske rečí pogovarjajo in sklepajo. Ti sklepi zadevajo včasih važne rečí. Kar se tedaj tukaj sklene, se mora zapisati — in to zapisanja se imenuje zborni zapisnik ali protokol.

Red je povsod lepa reč, tedaj tudi v zapisnikih, — in kakor je bilo že v 1. listu razloženo, da naj se o zborih vse redovno govorí in pomenkuje, tako redovno naj se pišejo tudi zapisniki.

Kjer naglopiscov ni, ni mogoče, da bi se vsi pomenki od besede do besede zapisali, pa tega tudi treba ni, ker se mende v vsih zborih tudi dosti prazne slame mlati, — ali važniši mnenja naj se vunder ob kratkim zapišejo, ker je govorniku, naj že njegova misel obveljá ali ne, včasih za prihodnji čas dosti nad tem ležeče, da njegov nasvèt zapisan ostane. Sklepi pa se morajo vselej natanjko, kakor so se storili, v zapisnik zapisati, ker potem se sklepi spolnujejo.

Sledeči izgled bolj obširniga zapisnika pokaže popolnama obraz ali obliko (Form) kako naj se zapisnik napravi; torej ni treba zapisnikovih lastnost bolj natanjko razlagati — le to še opomnimo, da se zapisnik vsigdar na cele pôle po sredi vkup zloženiga popirja tako piše, da na levo polovíno (gledé pisavcove roke) se pišejo predlogi, pomenki ali govori, — na konec vsaciga pomenka na desno polovíno pa sklep, kakor zdoljni izgled kaže. Taka šega dvojnostranskiga pisanja je pri vsih zapisnikih navadna, in je za to dobra in tudi potrebna, da, če se pozneje v zapisnikih sklepi v ti ali uni reči išejo, se berž in lahko najdejo, ker očividno zapisani stojé. — Vsak zapisnik se zaznamva od zunaj s številko, da, ako se pozneje v pisarniški shrambi iše, se lahko najde.

Po tem uvodu postavimo po g. Ambrožu Novícam podani izgled zborniga zapisnika. Vred.

ZAPISNIK *)

zbora Vodiške županije v Vodicah 3. maja 1850.

Pričujoči:

Janez Zadregar, zupan; *Urban Rode*, *Jožef Štrombel*, *Jernej Jamnik*, *Štefan Zajic*, odborniki; *Franc Rojc*, pisar.

Župan bere naukaz c. k. kantonskiga poglavarstva iz Kamnika od 29. aprila t. l. štev. 2304, po kterim se županíi oznani, da se bo 20. t. m. popisovanje Vodiške županije začelo.

Župan potem besedo povzame in pravi, da se bojo mogli g. fajmošter naprositi, da pridejo na določeni dan s kerstnimi bukvami k popisovanju in da bojo izvedenja dajali od rojenih in mertvih po poslednjim popisovanju.

Odbornik Štrombel na to opomni, da bo treba županstvu pri prihodnjim popisovanju na vse v županíi prebivajoče osebe posebno pazljivimu biti: ali slišijo vse v zavezo županije ali ne, in ali se ni kak ptujic natihama v njo vrinil za domačína. Zato on predlog storí, da naj si župan vse te okoljšine poprej zvediti prizadene, da pridejo ptujci v liste za ptujce.

Predlog, da naj se g. fajmošter k popisovanju povabijo, kakor ta, da naj si župan zastran ptujcov natanjčne izvedenja pridobí, sta bila enoglasno poterjena.

Župan opomní, da so pota skoraj po celi županíi silno zanemarjene, polne jam in grabnov, in da so zlasti nemarno napravljene gnojniša nekterih sosedov, iz kterih se gnojnica vedno po cesti razljiva, tega krive, da je cesta po vaséh vedno polna blata. Dobro gleštane ceste niso le znamnje pridnih sosedov, temuč tudi velika dobrota vsacimu gospodarju, ker se vozovi bolj varjejo, živini delo zlajša i. t. d. Župan na to nasvetje, da naj bi se odborniki o nedeljo popoldne po keršanskim nauku pri njem zbrali, da bojo obšli skupej vse veči ceste županije in poprej predsodili: kje, koliko in kako bo poprave potreba.

Ta predlog je bil enoglasno poterjen.

Odbornik Rode povzame potem besédo, rekoč: Kako bo pa zavolj gnojniš? Poprava teh je še skoraj veči potreba, kakor poprava ceste. Dokler ne bojo gnojniša nekterih nečimernikov popravljene, bo naša vas vedno luža ostala. Če že slab gospodar ne spozná, koliko dobička si z dobrim gnojnišem pridobí, ki mu scer po cesti splava, naj ga županija prisili, da gnojniše popravi zavolj občinskiga prida in zdravja. Gnojnica naj v gnojni jami ostane, tam je zlatiga denarja vredna, — po potih razlita pa gospodarju in celi vasi škodje. Po moji misli naj se pregledajo vse gnojniša cele županije, in župan naj predloží, berž ko je mogoče, stan vsih gnojniš, da se bomo potem posvetovali, kaj bo storiti.

Tudi ta predlog je bil enoglasno poterjen.

*) Izgled tega zapisnika ni, kakor bi prav za prav imelo biti, po polovini popírja pisan; kar se je pa tukaj le zato tako napravilo, da nismo toliko popirja potrosili. Vred.

Župan naznani, da se je Mih. Hloboda, tesarski rokodelc, 30 let star, sin Jurja Hlobodata kajžarja v Vodicah v hiši štev. 22, pri njem za privoljenje oglasil z Mino Bogatajovo, zakonsko deklo iz Most, 22 let staro, zdej v službi pri Janezu Brenceljnu, mesarju v Mengšu, v zakon stopiti. Ženin ne more druziga premoženja skazati, kakor zdrave roke; znano je, da je delavec jako dober, tudi je dobriga zaderžanja; deklè mora biti dobra gospodinja, ker je skazal po bukvicah Ljubljanske hranilnice, da ima tam 120 gold. na njeno imé naloženih. Iz vsiga tega je pričakovati, da se bosta zamogla pošteno preživiti, zato župan nasvetje v dovoljenje nju prošnje.

Odbornik Rode se vzdigne in govorí: Komaj so dobile županíje pravico v ženitnih zadevah kaj govoriti in določiti, pa že hočejo po stari struni brenkati, kakor poprej, ko se je vsak hlapčón smel ženiti. Naj bo delavec še tako dober, če mu roke odrečejo, bo pa županíi na rame padel; — naj bo nevésta še tako varčna, če ne bo mož nič zaslužil, ne bo imela nič varovati. Tistih 120 gold. bo šlo kmalo rakam žvižgat, ako pridejo 3 ali 4 ferkolini v hišo, česar je pričakovati, ker sta oba še mlada in terdna. Kaj pa bo potem, ako moža kakošna nesreča zadene? Ali nimamo še dosti gostačev, ki nam po polju in po borštih po sadežih in lesu segajo. Ako se zdaj ne bomo ustavljali, ko imamo pravico zato, nam ni pomagati, — jez sim in bom vselej zoper take ženitve.

Na to povzame odbornik Štrombel besedo in pravi: Tudi jez sim zoper beraške ženitníne — ali med človekam in človekam je razloček. Hloboda je znan priden delavec in dobriga zaderžanja, on je, ko se je v Ljubljani pri tesarskim mojstru g. Pajku učil, risarsko šolo pridno obiskal, zna tedaj več kakor vsi tesarji naše županije; njegova nevésta, pošteno deklè, je s prihranjenim zaslužkam pokazala, da bo pridna gospodinja, in če je res, da pridna gospodinja 3 vogle hiše podpíra, ne smemo misliti, da bo šlo njuno premoženje rakam žvižgat, ako se tudi družina pomnoží. Ona je neki tudi dobra mojškra in si bo vedno kaj zaslužiti mogla. Če bi le bogatíni pravico imeli, se ženiti, kje pa se bojo vojaki jemali? Ali ne pridejo tudi bogatini na beraško palico? In ali si ne pomagajo revni, pošteni in pridni ljudje večkrat na bojši stan? Jez sim tedaj županovih misel, da naj se podelí prosivcam ženitno dovoljenje.

Župan da potem svoj predlog v glasovanje.

Po večíni glasov se je podelilo Mihu Hlobodatu dovoljenje v zakon z Mino Bogatajevo.

Pisár Franc Rojc na to reče: Tolikanj ženitnih dovolitnih listov moramo pisariti, da se s tem veliko časa zamudí. Meni to sicer ne storí veliko dela, ker ročno pišem, ali veliko županij je, kterim pisarjev manjka; jez mislim da bi večíni vstregli, ako bi g. vrednika Novíc prosili, da naj bi v Novícah tak list v izgled (Formular) naznanil, po kterim bi se vsi ženitni dovoljni listi po naših županijah izdelovali. To bi se znalo brez velicih stroškov natisniti dati, in vsako županstvo bi se znalo za več časa ž njimi previditi.

V ta predlog vsi enoglasno dovolijo in pisarju je naročeno, da naj v ti zadevi piše na vrednika Novíc.

Po tem pravi župan, da za danes nima drugih rečí v posvetovanje predložiti, in popraša odbornike: ali ima kdo izmed njih še kaj naznaniti?

Odbornik Štrombel vpraša: Benkov Janez dela lanišnico in paštvo tako blizo za svojo hišo, da je cela vas v nevarnosti zavolj ognja. Kdo mu je dal dovoljenje k temu? Župan odgovorí, da on od tega nič ne vé.

Enoglasno se sklene, da se Benkotu neutegama to zidanje ustavi in on pred župana pokliče, odgovor dati.

Župan sklene zbor in prosi odbornike, da se o 14 dneh zopet snidejo.

Janez Zadregar s. r.
župan.

Franc Rojc s. r.
pisár.

Natiskar in založnik *Jožef Blaznik v Ljubljani.*